

# I N F O R M A C J E

## ARCHIWUM ANDRZEJA PANUFNIKA PRZEKAZANE DO BIBLIOTEKI UNIWERSYTECKIEJ W WARSZAWIE

W badaniach nad życiem, twórczością i działalnością kompozytorów dostęp do ich spuścizny ma, jak wiadomo, olbrzymie znaczenie. W przypadku Andrzeja Panufnika, który w lipcu 1954 r. opuścił Polskę z przyczyn politycznych i osiadł w Wielkiej Brytanii, jego archiwum znajdowało się dotąd w Twickenham pod Londynem, gdzie twórca zamieszkał w końcu 1963 r., po ślubie z Camillą Jessel. Po śmierci kompozytora, w 1991 r., jego żona przekazała kolekcję rękopisów muzycznych męża do zbiorów londyńskiej British Library, gdzie weszły w skład specjalnie wydzielonej Panufnik Collection<sup>1</sup>. Cała reszta spuścizny pozostała w domu. Wkrótce potem Camilla Panufnik, która przez kilkadziesiąt lat wspólnego życia zajmowała się korespondencją męża, pomagała mu w pisaniu not programowych, a także pieczołowicie gromadziła programy koncertów i inne dokumenty działalności kompozytorskiej i dyrygenckiej Andrzeja Panufnika, rozpoczęła tworzenie domowego archiwum kompozytora. Jak dziś wspomina:

Po oddaniu rękopisów muzycznych zostałam [...] w domu z całą korespondencją, programami koncertów i innymi materiałami, gromadzonymi przez całe nasze wspólne życie. W tym czasie zaczęła dla mnie pracować Susannah Smith, córka naszego przyjaciela Erica Smitha, wybitnego eksperta w dziedzinie nagrań muzyki klasycznej, która ukończyła studia i zastanawiała się nad dalszą karierą. [...] Wspólnie zaczęłyśmy porządkować materiały po Andrzeju Panufniku i tworzyć jego archiwum. Przeznaczyłam na nie mały pokój na tyłach domu, wcześniej służący mi jako ciemnia do wywoływania zdjęć. Miejscowy stolarz zbudował tam specjalne półki, by pomieścić przygotowane przez nas szare pudła wypełnione dokumentami<sup>2</sup>.

W 1997 r., podczas pobytu w Warszawie przy okazji festiwalu Warszawska Jesień, Camilla Panufnik zawitała do Biblioteki Związku Kompozytorów Polskich, pytając

1 PANUFNIK COLLECTION: music manuscripts and conducting scores of Andrzej Panufnik (1914–1991); 1947–1992, n.d., British Library, sygn. Add MS 72097-72241, zob. [https://searcharchives.bl.uk/primo-explore/fulldisplay?docid=IAMS032-001966594&context=L&vid=IAMS\\_VU2&lang=en\\_US&search\\_scope=LSCOP\\_BL&adaptor=Local%20Search%20Engine&tab=local&query=any,contains,Panufnik%20Collection&facet=local1,include,Panufnik,%20Andrzej,%20Sir,%20Knight,%201914-1991,%20composer%20and%20conductor&offset=0](https://searcharchives.bl.uk/primo-explore/fulldisplay?docid=IAMS032-001966594&context=L&vid=IAMS_VU2&lang=en_US&search_scope=LSCOP_BL&adaptor=Local%20Search%20Engine&tab=local&query=any,contains,Panufnik%20Collection&facet=local1,include,Panufnik,%20Andrzej,%20Sir,%20Knight,%201914-1991,%20composer%20and%20conductor&offset=0), dostęp 9 VII 2023.

2 „Archiwum Andrzeja Panufnika w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie. Z lady Camillą Panufnik rozmawia Beata Bolesławska-Lewandowska”, *Ruch Muzyczny* 67 (2023) nr 10, s. 5.

o kogoś, kto mógłby pomóc jej w uporządkowaniu polskiej części materiałów Andrzeja Panufnika, w tym przede wszystkim jego polskojęzycznej korespondencji. Tak się złożyło, że naprzeciwnie, w biurze festiwalu Warszawska Jesień pracowała akurat studentka muzykologii, przygotowująca pracę magisterską o symfoniach Panufnika. Tą studentką byłam ja i to do mnie skierowano wówczas lady Panufnik. Po chwili rozmowy Camilla Panufnik zaprosiła mnie do Twickenham, bym zajęła się polską częścią domowego archiwum jej męża. I tak, w styczniu 1998 r. po raz pierwszy pojechałam do Londynu i spędziłam sześć tygodni w posiadłości Panufników, zagłębiając się coraz intensywniej w historię jego życia i twórczości. 1 VII 1998 r. obroniłam pracę magisterską<sup>3</sup>, ale wkrótce okazało się, że to dopiero początek mojej naukowej przygody z Panufnikiem. Jej rezultaty ogłaszane w kolejnych publikacjach na przestrzeni ostatnich lat są powszechnie znane<sup>4</sup>.

Archiwum Andrzeja Panufnika w Twickenham odwiedzałam od tamtej pory wielokrotnie, czy to przy okazji wizyt naukowych, badawczych (z dłuższym pobytem latem 2000 r., kiedy pracowałam nad monografią życia i twórczości kompozytora<sup>5</sup>), czy turystycznych, rodzinnych, bo wkrótce z żoną i dziećmi kompozytora połączyły mnie więzy przyjaźni. W ciągu tych lat z radością obserwowałam, jak pamięć o Andrzeju Panufniku i jego miejsce w kulturze polskiej stopniowo się umacnia. Apogeum przyniósł rok 2014, stulecie urodzin kompozytora, hucznie obchodzone w Polsce i na świecie<sup>6</sup>. Dziś nazwisko i muzyka Panufnika są znane, stanowią część kanonu muzyki polskiej XX wieku. Dwadzieścia lat temu nie było to oczywiste, wciąż pokutowały lata długoletniego milczenia wokół kompozytora, będącego skutkiem jego emigracji z kraju w 1954 r. i wprowadzonego przez władze zapisu cenzury. Stracony czas niełatwo nadrobić. Szczęśliwie nuty kompozytora są wydane i dostępne w jednym z największych wydawnictw muzycznych świata, Boosey & Hawkes, które reprezentuje kompozytora od 1955 roku. Jego utwory od lat nagrywają też muzycy i zespoły z Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych, a od lat dziewięćdziesiątych doszły do

3 Beata Bolesławska, *Symetria w symfoniach Andrzeja Panufnika. Teoria i praktyka*, Uniwersytet Warszawski 1998 (praca magisterska). Materiały z pracy częściowo wykorzystane zostały w ostatniej części monografii kompozytora, zob.: Beata Bolesławska, *Panufnik*, Kraków 2001, zob. cz. 3. „Styl kompozytorski Andrzeja Panufnika: próba charakterystyki”, s. 352–402.

4 B. Bolesławska, *Panufnik*; Beata Bolesławska-Lewandowska, *Panufnik. Architekt emocji, rozmowy o kompozytorze*, Kraków 2014; strona internetowa: [www.panufnik.polmic.pl](http://www.panufnik.polmic.pl); *Zygmunt Mysiński – Andrzej Panufnik. Korespondencja*, t. 1–3, opr., wstęp i komentarze Beata Bolesławska-Lewandowska, Warszawa 2016, 2018, 2021, konsultacja filmów dokumentalnych: *Sir Andrzej Panufnik. Errata do biografii*, reż. Grzegorz Braun i Aleksandra Gruzziel, TVP 2008, *Tata zza żelaznej kurtyny*, reż. Krzysztof Rzączyński, TVP 2009, szereg wystąpień konferencyjnych, a także artykułów naukowych publikowanych w języku polskim i angielskim oraz tekstów popularyzatorskich, w tym esejów do płyt z muzyką Andrzeja Panufnika.

5 B. Bolesławska, *Panufnik*.

6 Przygotowane przeze mnie na zlecenie Instytutu Muzyki i Tańca raporty dotyczące obecności muzyki Andrzeja Panufnika w l. 1991–2013 oraz w 2014 r. wyraźnie ukazują zakres zmian, zob.: Beata Bolesławska-Lewandowska, *Raport o obecności muzyki Andrzeja Panufnika w Polsce i na świecie*, Warszawa 2014, obejmuje l. 1991–2013, publikacja online na stronach internetowych IMIT 30 IV 2015 r. (obecnie niedostępna online) oraz teże, *ANEKS – Raport o obecności muzyki Andrzeja Panufnika w Polsce i na świecie*, Warszawa 2015, obejmuje wydarzenia roku 2014, publikacja online 23 IV 2015 (obecnie niedostępna online).

tego nagrania wytwórni polskich<sup>7</sup>. Dziś dyskografia nagrań Andrzeja Panufnika jest bogata i stale się powiększa, jego utwory znajdują się w repertuarze wielu artystów w Polsce i za granicą, a twórczość kompozytorska włączana jest w badania muzykologiczne. Warto podkreślić, jak wielką rolę w promocji muzyki swego męża odegrała jego żona. Jest ona najlepszą ambasadorką twórczości Andrzeja Panufnika, od lat chętnie bierze udział w koncertach z jego utworami, udziela wywiadów, daje wykłady na temat życia i metod pracy męża. Każdy zainteresowany twórczością Panufnika – muzyk-wykonawca, muzykolog lub badacz jego życia i muzyki – zawsze też mógł liczyć na życzliwość lady Camilli Panufnik.

W ostatnich latach coraz bardziej konieczne wydawało się zabezpieczenie pozostającego w Twickenham Archiwum Andrzeja Panufnika. Podczas kolejnych wizyt w Londynie oraz towarzyszących im rozmów z Lady Camillą Panufnik zapewniałam ją, że cokolwiek ze zbiorów męża zdecyduje się przekazać do Polski, zostanie to przyjęte z wielką wdzięcznością. Gotowość przyjęcia zbiorów już kilka lat temu wyraziła Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie. Archiwum Kompozytorów Polskich, działające w ramach Gabinetu Zbiorów Muzycznych BUW kierowanego przez Piotra Maculewicza, ma już w swoich zbiorach spuścizny innych polskich kompozytorów emigracyjnych – Tadeusza Zygfryda Kasserna, Michała Kondrackiego i Romana Palestra. Spuścizna Andrzeja Panufnika znalazłaby tutaj zatem właściwe miejsce, uzupełniając materiały dotyczące obecności muzyki polskiej za granicą. Lady Camilla Panufnik już w 2014 r. dała BUW mikrofilmy z rękopisami utworów muzycznych męża. W 2017 r. zgodziła się przekazać do Biblioteki Uniwersyteckiej pakiet korespondencji w języku polskim oraz polskich dokumentów Andrzeja Panufnika. Materiały te, wyselekcjonowane i przygotowane przeze mnie, odebrał wówczas z Londynu osobiście Piotr Maculewicz.

Będąc w Twickenham w lutym tego roku, ponownie – w porozumieniu z Piotrem Maculewiczem – zapewniłam Camillę Panufnik, a także ich syna, Jema Panufnika, który coraz częściej wspiera matkę w zarządzaniu spuścizną ojca, że Biblioteka Uniwersytecka potwierdza wolę przyjęcia do swoich zbiorów Archiwum Andrzeja Panufnika. Żadne decyzje wówczas nie zapadły, jednak kilka tygodni później otrzymałam telefon od Camilli Panufnik przekazujący mi wiadomość: decyzja została podjęta, całe archiwum domowe jej męża ma trafić do BUW, a jedynym warunkiem jest, by zabrać je z Twickenham przed końcem kwietnia 2023 roku! W ten sposób, decyzją Lady Camilli Panufnik oraz jej dzieci: Jema Panufnika i Roxanny

7 *Palestrina, Zieleński, Verdi, Palester, Panufnik*, Camerata Silesia, dyr. Anna Szostak, Musicon MCD 007, Warszawa 1993; *Andrzej Panufnik: Arbor Cosmica, Violin Concerto*, Sinfonietta Cracovia, dyr. Wojciech Michniewski, DUX 025, Warszawa 1995; *Piano Concertos: Panufnik, Lutosławski, Szymanowski*, Ewa Póblocka, Orkiestra Filharmonii Narodowej w Warszawie, dyr. Kazimierz Kord, CD Accord ACD 046-2, Warszawa 1998; *Andrzej Panufnik. Symphonies, Cello Concerto*, Andrzej Bauer – wiolonczela, Orkiestra Filharmonii Narodowej w Warszawie, dyr. Kazimierz Kord, CD Accord ACD 072-2, Warszawa 2001; *Kwartet Śląski: Andrzej Panufnik, Andrzej Krzanowski*, Polskie Radio Katowice PRK CD 056, Katowice 2003; *Kwartet Śląski: Andrzej Krzanowski, Andrzej Panufnik*, Polskie Radio Katowice PRK CD 065, Katowice 2004; por.: dyskografia kompozytora na stronie: <https://panufnik.polmic.pl/index.php/pl/dyskografia>, dostęp 9 VII 2023.




Il. 1. Andrzej Panufnik, 1956. Fot. z Archiwum Andrzeja Panufnika



Il. 2. Andrzej Panufnik, Londyn 1956. Fot. z Archiwum Andrzeja Panufnika

Certificate No. **BNA 69336** Home Office No. **F.25263.**



BRITISH NATIONALITY ACT, 1948.

**CERTIFICATE OF NATURALISATION**

**Whereas** **Andrzej Panufnik**

has applied to one of Her Majesty's Principal Secretaries of State for a certificate of naturalisation, alleging with respect to himself the particulars set out below, and has satisfied the Secretary of State that the conditions laid down in the British Nationality Act, 1948, for the grant of a certificate of naturalisation are fulfilled :

Now, therefore, the Secretary of State, in pursuance of the powers conferred upon him by the said Act, grants to the said

**Andrzej Panufnik**

this Certificate of Naturalisation, and declares that upon taking the Oath of Allegiance within the time and in the manner required by the regulations made in that behalf he shall be a citizen of the United Kingdom and Colonies as from the date of this certificate.

In witness whereof I have hereto subscribed my name this **28<sup>th</sup>** day of **November**, 19**61**.

HOME OFFICE,  
LONDON.

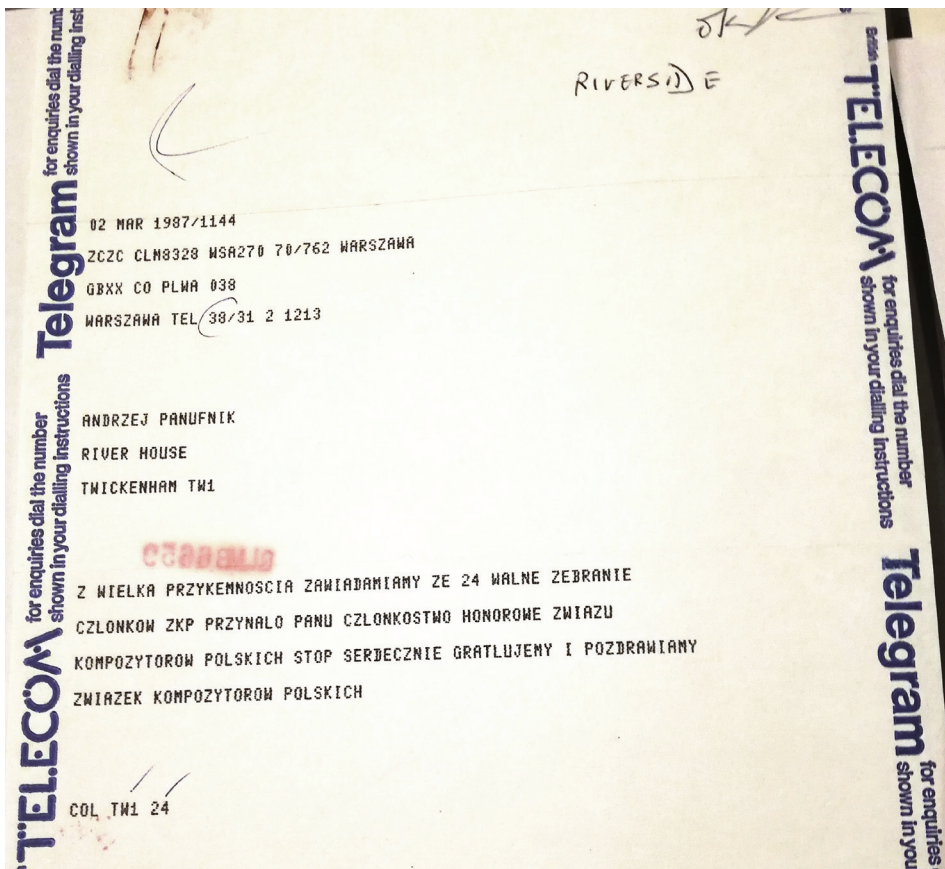
*Bellemingham*  
.....  
UNDER SECRETARY OF STATE

**PARTICULARS RELATING TO APPLICANT.**

Full Name	<b>Andrzej PANUFNIK.</b>
Address	<b>Three Oaks, Dorkenfield, near Farnham, Surrey.</b>
Profession or Occupation	<b>Composer.</b>
Place and date of birth	<b>Warsaw, Poland. 24th September, 1914.</b>
Nationality	<b>Polish.</b>
Single, married, etc.	<b>Single (marriage dissolved).</b>
Name of wife or husband	<b>---</b>
Names and nationalities of parents	<b>Tomasz and Matilda PANUFNIK (Polish).</b>

(For Oath  
see overleaf.)

Il. 3. Potwierdzenie nadania Andrzejowi Panufnikowi obywatelstwa brytyjskiego, 28 XI 1961.  
Archiwum Andrzeja Panufnika

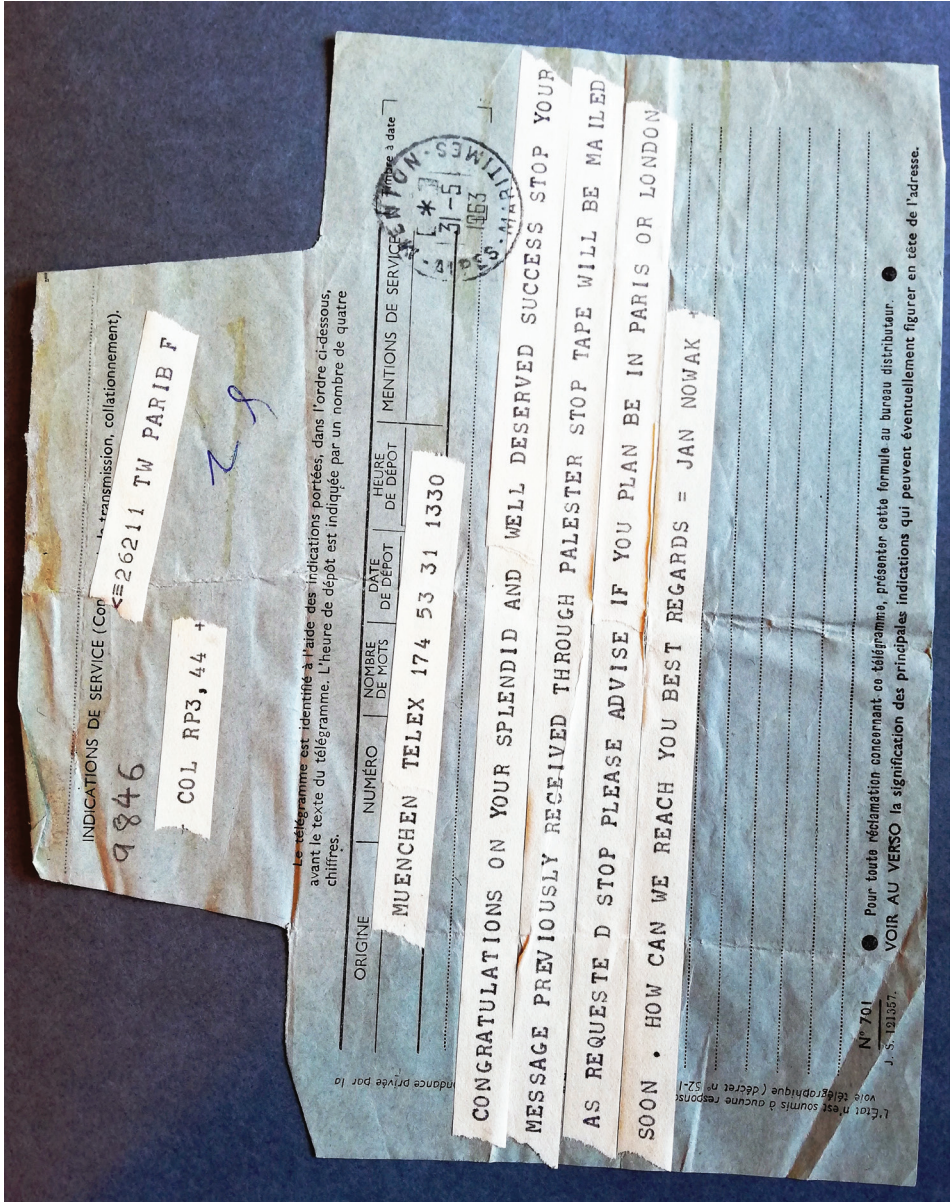


Il. 4. Telegram potwierdzający nadanie Andrzejowi Panufnikowi członkostwa honorowego Związku Kompozytorów Polskich, 2 III 1987. Archiwum Andrzeja Panufnika



Il. 5. W drugim rządzie od prawej: Andrzej Panufnik, Colette Gaveau-Malcużyńska, Witold Malcużyński, Scarlett Panufnik, Londyn 1954. Fot. z Archiwum Andrzeja Panufnika





Il. 6. Telegram od Jana Nowaka-Jeziorańskiego z gratulacjami za otrzymanie I nagrody za Symfonię sacra w Konkursie im. Księżca Rainiera w Monako, 31 V 1963. Archiwum Andrzeja Panufnika

Panufnik spuścizna Andrzeja Panufnika przekazana została w darze Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie. Piotr Maculewicz zajął się organizacją spraw formalnych, ja pojechałam do Londynu przygotować materiały do transportu. Po spakowaniu zbiorów i dopełnieniu ostatnich formalności, 21 IV 2023 r. z domu Panufników w podlondyńskim Twickenham w drogę do Warszawy wyruszyło 117 pudeł o łącznej wadze 440 kg. Kilka dni później, po przejściu odprawy celnej, Archiwum Andrzeja Panufnika dotarło do Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie i zostało poddane stosownym procedurom konserwacyjnym. Koszty spedycji kolekcji do Polski pokryła Fundacja na Rzecz Studentów i Absolwentów Uniwersytetu Warszawskiego „Universitatis Varsoviensis”.

Wśród materiałów przekazanych do BUW znajduje się obszerna korespondencja Andrzeja Panufnika, artykuły i wycinki prasowe, notatki i noty programowe, maszynopisy (a także rejestracje audio i wideo) jego wywiadów i wystąpień radiowych, programy koncertowe, dokumentacja koncertów urodzinowych oraz uroczystości nadania kompozytorowi tytułu szlacheckiego przez Elżbietę II w 1991 r., zdjęcia z różnych okresów życia (wiele autorstwa żony kompozytora, która jest cenioną fotograficzką), wydania drukowane jego utworów, edycje dedykacyjne ofiarowane mu przez innych twórców, książki oraz inne materiały dokumentujące życie, twórczość i recepcję muzyki Andrzeja Panufnika w świecie. Wraz z przekazaną w 2017 r. częścią spuścizny kompozytora materiały te stworzą specjalną kolekcję – Archiwum Andrzeja Panufnika, które będzie odtąd częścią Archiwum Kompozytorów Polskich Gabinetu Zbiorów Muzycznych BUW. Po konserwacji i opracowaniu przekazanych materiałów, co będzie procesem czasochłonnym z uwagi na obszerność daru, zbiory zostaną udostępnione badaczom z Polski i całego świata.

Andrzej Panufnik urodził się i pierwszą połowę swego życia spędził w Warszawie. od czasu swej emigracji odwiedził Polskę tylko raz – jako gość honorowy festiwalu Warszawska Jesień w 1990 roku. W 1991 r. otrzymał doktorat honoris causa Akademii Muzycznej w Warszawie. Pośmiertnie odznaczono go Orderem Polonia Restituta. Przyjęcie w Polsce cennych archiwaliów kompozytora jest nie tylko sprawą wielkiej wagi dla polskiego dziedzictwa kulturowego, lecz ma także znaczenie „symbolicznego powrotu” Andrzeja Panufnika do ojczyzny. Jak mówi Lady Camilla Panufnik:

Choć sir Andrzej Panufnik drugą połowę życia spędził w Anglii i został uhonorowany wysokim brytyjskim tytułem szlacheckim przez królową Elżbietę II za zasługi dla muzyki brytyjskiej, jego niezwykle oryginalna i piękna muzyka była najczęściej wyrazem miłości do Polski. Warszawa to miasto jego urodzenia. Musiał stąd wyjechać, bo nie mógł znieść presji politycznej, ale nie przestał Warszawy kochać. Wiem, że cieszyłby się, iż jego archiwum będzie właśnie tutaj<sup>8</sup>.

8 „Archiwum Andrzeja Panufnika w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie”, s. 5.



Il. 7. Archiwum Andrzeja Panufnika w trakcie przygotowań do przewiezienia do Warszawy, Twickenham 18 IV 2023. Fot. Beata Bolesławska-Lewandowska

Dzięki przekazaniu do Biblioteki Uniwersyteckiej darowi, Archiwum Andrzeja Panufnika będzie dostępne dla badaczy różnych specjalności – muzykologów, a także historyków polskiej emigracji powojennej i kulturoznawców, oraz artystów zainteresowanych muzyką twórcy. Można liczyć, że przyczyni się to do zwiększenia liczby publikacji na temat Andrzeja Panufnika i jego muzyki, zarówno opracowań naukowych, jak i edycji materiałów źródłowych, w tym korespondencji, pośród której za szczególnie cenną uznać należy korespondencję z Nadią Boulanger, Leopoldem Stokowskim czy Yehudim Menuhinem, a także Bohdanem Pociemem i Tadeuszem Kaczyńskim.

WYKAZ PRZEKAZANYCH DO BIBLIOTEKI UNIWERSYTECKIEJ MATERIAŁÓW  
Z ARCHIWUM ANDRZEJA PANUFNIKA

(według wykazu przygotowanego przez autorkę jako załącznik do umowy darowizny):

- Pudła 1–21: LISTY – korespondencja do i od kompozytora
- Pudła 22–39: ARTYKUŁY, WYCINKI PRASOWE – w językach polskim, angielskim, niemieckim i in.
- Pudła 40–43: RECENZJE KONCERTÓW I NAGRAŃ
- Pudło 44: UMOWY WYDAWNICZE
- Pudła 45–47: DOKUMENTACJA KONCERTU Z OKAZJI 75. URODZIN, NADANIA SZLACHECTWA / KONDOLENCJE I WYRAZY WSPÓŁCZUCIA przesłane po śmierci Panufnika na ręce jego żony
- Pudła 48–55: NOTATKI ANDRZEJA PANUFNIKA, SKRYPTY WYWIADÓW I WYSTĄPIEŃ, NOTY PROGRAMOWE
- Pudła 56–59: ZDJĘCIA
- Pudło 60: SZKICE MUZYCZNE
- Pudła 61–65: MATERIAŁY RÓŻNE (LISTY, WYCINKI, NOTATKI)
- Pudło 66: AP MATERIAŁY DO AUTOBIOGRAFII (COMPOSING MYSELF)
- Pudło 67: KATALOGI twórczości Panufnika
- Pudła 68–69: NAGRANIA PŁYTOWE (CD)
- Pudło 70: ANALIZY MUZYKI (MASZYNOPISY)
- Pudło 71: NUTY DEDYKOWANE PANUFNIKOWI
- Pudła 72–73: PROMOCJA MUZYKI PANUFNIKA po 1991 (programy, maszynopisy wykładów i wystąpień Camilli Panufnik i in.)
- Pudła 74–91: PROGRAMY KONCERTOWE
- Pudło 92: COMPOSING MYSELF (MASZYNOPIIS KSIĄŻKI)
- Pudła 93–94: PRACE MAGISTERSKIE I DOKTORSKIE na temat Andrzeja Panufnika
- Pudło 95: KSIĄŻKI TOMASZA PANUFNIKA + PRACE DOKTORSKIE na temat Andrzeja Panufnika
- Pudła 96–100: NUTY – partytury kompozycji Panufnika
- Pudła 101–103: KSIĄŻKI ze zbiorów Andrzeja Panufnika
- Pudła 104–105: NUTY, MATERIAŁY DO WYSTAW fotograficznych
- Pudło 106: NUTY – rękopiśmienne kopie utworów Panufnika, szkice zapisane jego ręką
- Pudła 107–113: PROGRAMY KONCERTOWE, ARTYKUŁY PRASOWE
- Pudła 114–115: NAGRANIA (KASETY)
- Pudła 116–117: MATERIAŁY DO WYSTAW fotograficznych

*Beata Bolesławska-Lewandowska*  
Instytut Sztuki, Polska Akademia Nauk